

DEPARTMENT OF
POLITICAL SCIENCE

FOUNDED 1999

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Журналистика және саясаттану факультеті
Саясаттану кафедрасы

L.N. Gumilyov Eurasian National University
Faculty of Journalism and Political Science
Department of Political Science

Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева
Факультет журналистики и политологии
Кафедра политологии

**«ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН: ТҰРАҚТЫЛЫҚ ПЕН ПРОГРЕСКЕ 30
ЖЫЛ»**

XI-ші Халықаралық ғылыми-практикалық
конференция материалдары
9 сәуір 2021 ж.

**«INDEPENDENT KAZAKHSTAN: 30 YEARS OF STABILITY AND
PROGRESS»**

Proceedings of the XI-International Scientific and Practical Conference
on April 9, 2021

**«НЕЗАВИСИМЫЙ КАЗАХСТАН: 30 ЛЕТ СТАБИЛЬНОСТИ И
ПРОГРЕССА»**

Материалы XI-Международной
научно-практической конференции
9 апреля 2021 г.

Нұр-Сұлтан, 2021

УДК 327(063)
ББК 66.4 (0)
С 69

Редакционная коллегия:

К.полит. наук, ассоциированный проф. **М.К. Дюсембекова**, Казахстан
Кандидат политических наук, профессор **Е.Л. Нечаева**, Казахстан
Доктор политических наук, профессор **Е.В. Матвеева**, Россия
Кандидат политических наук, доцент **М.К. Тулебаева**, Казахстан
Магистр социальных наук, преподаватель **Н.Болатулы**, Казахстан

«Независимый Казахстан: 30 лет стабильности и прогресса».

Сборник материалов XI-Международной научно-практической конференции. (9 апреля 2021 г.) – Нур-Султан, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева.

ISBN 978-601-337-516-8

Сборник материалов международной научно-практической конференции содержит тезисы докладов преподавателей, докторантов PhD, магистрантов в области политических наук. Основная тематическая направленность дискуссионных вопросов отражает аспекты реализации социальной политики государства в условиях глобализации, актуальные проблемы политической науки.

В докладах сохранен авторский стиль. Материалы сборника предназначены для широкого круга научной и научно-педагогической общественности, могут быть использованы в теории и практике прикладной политологии и международных отношений.

Ответственность за аутентичность и точность цитат, имен, названий и иных сведений, а также за соблюдение закона об интеллектуальной собственности несут авторы публикаций.

ISBN 978-601-337-516-8

**© Кафедра политологии
ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2021.**

3. Атамекен. [Кәсіпкерлікті дамытудың ұтымды 10 қадамы](https://atameken.kz/kk/news/24001-0-shagov-po-razvitiyu-predprinimatel-stva)
<https://atameken.kz/kk/news/24001-0-shagov-po-razvitiyu-predprinimatel-stva>
4. PROBLEMS_OF_MANAGEMENT_OF_PUBLIC-PRIVATE_PARTNERSHIPS
<https://www.researchgate.net/publication/269046338>
5. Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік-жекешелік әріптестік туралы» 2015 жылғы 31 қазандағы № 379-V ҚРЗ Заңы.
6. Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне 30 жыл.
<https://primeminister.kz/kz/news/prezident-kazakstan>

Дюсембекова М.К., Нечаева Е.Л.
Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан Республикасы
maira.enu@mail.ru, elenech@inbox.ru

ПАНДЕМИЯДАН KEЙІНГІ ЖАҒДАЙДА ОРТАЛЫҚ АЗИЯДА «БЕЛДЕУ ЖӘНЕ ЖОЛ» БАСТАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУДЫ АНЫҚТАЙТЫН ФАКТОРЛАР

Abstract. The article presents the factors of influence of coronavirus on the «Belt and road» initiative and economic consequences for the participating countries from Central Asia. The coronavirus epidemic and the impending economic crisis will affect relations between Central Asian countries. They will not have a completely new reality, but existing trends will accelerate dramatically. In this situation, the economy and technological development of the Central Asian countries will become increasingly dependent on China, which will also affect other areas of cooperation. The article points out problematic issues in the further development of economic corridors, as well as the positive and negative consequences of the pandemic, the reasons for revising the pace and scale of infrastructure projects. Perspective directions of further development of this initiative in political and economic aspects are considered. The coronavirus and its consequences are likely to force the Central Asian countries and China to move closer together much more rapidly. But despite some negative consequences, in the short term, Central Asian countries have no choice but to become even closer to China.

Key words: China, Central Asia, Belt and Road Initiative, COVID-19 pandemic.

«Белдеу және жол» - сауда, көлік, мәдени халықаралық байланыстарды дамытуға, инвестициялық ағындарды жандандыруға қатысты жаһандық стратегиялық мегажоба. Ертеден келе жатқан Жібек жолының дәстүрлі бағыттары Еуразиялық кеңістіктің жаңа көліктік болмысын құрудың негізі болды.

Коронавирус экономикалық өсудің төмендеу үрдісіне байланысты «Белдеу және жол» бастамасына (БЖБ) қатысушы елдердің экономикасына елеулі әсер етті, түрлі елдер экономикаларының осалдығын көрсетті. Коронавирустың өршуі әлемнің көптеген елдерінде экономикалық құлдыраудың басты себебі болды.

Пандемия сонымен қатар Қытайға және оның Орталық Азиядағы БЖБ-ны алға жылжыту жөніндегі күш-жігеріне әсер етті. Қытайдың Орталық Азияға деген қызығушылығы күрделі себептерге байланысты. Коронавирус пандемиясы, осының әсерінен жаһандық қаржы жүйесінің жалғасып жатқан дағдарысы және батыс пен Шығыстың, АҚШ пен НАТО-ның Ресей мен Қытайға қарсы геосаяси қарама-қайшылығының өсуі аясында аймақта ресми Бейжің үшін жаңа стратегиялық міндеттер пайда болды, атап айтқанда:

- Орталық Азиядан Қытайға мұнай және газ құбырларының кепілді қауіпсіздігін құру қажеттілігі;

«Тәуелсіз Қазақстан: тұрақтылық пен прогреске 30 жыл» атты XI-ші Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы

- Қытайдан Орталық Азия арқылы Еуропаға, Жерорта теңізіне және Таяу және Орта Шығыс елдеріне автомобиль және теміржол көлік дәліздерін БЖБ үшін қауіпсіз режимді қамтамасыз ету;

- ақпараттық «Жібек жолы» шеңберінде трансшекаралық талшықты-оптикалық байланыс желілерін төсеу қажеттілігі және олардың кейіннен қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз ету;

- Орталық Азияның көмірсутегі және өзге де ресурстарына кепілді қол жеткізу қажеттілігі.

Бүгінгі таңда коронавирустық инфекциялардың салыстырмалы түрде аз саны тіркелген Қытай, пандемияның жойқын әсерінен қалпына келген әлемдегі алғашқы ірі экономика болып табылады. Алайда вирус Орталық Азияда өршіп келеді, онда экономикаға шикізат бағасының едәуір төмендеуі, мигранттардың ақша аударымдарының азаюы және Дүниежүзілік Банктің мәліметтері бойынша аймақтағы жалпы ішкі өнімнің жыл соңына дейін 5,4 пайызға төмендеуіне мүмкін деген болжамы – жаһандық экономикалық құлдыраудың аймаққа қатты әсер еткендігін көрсетті [1].

Бұл жағдайда Пекин Орталық Азия үшін негізгі көмек көзі болып табылады. Жалпы айтқанда, БЖБ Орталық Азияға ерекше назар аудара отырып, бүкіл әлем бойынша базалық инфрақұрылым құруға ниетті. Осы ауқымды бастаманың басшылығымен жүздеген миллиард доллар жұмылдырылып, жұмсалуда. БЖБ жобаларының елеулі пайызы айқын трансшекаралық сипатқа ие – негізінен көлік дәліздері мен темір жолдар, сонымен қатар электр энергиясын өндіру және тарату жөніндегі жобалар. БЖБ өзінің табиғаты бойынша трансшекаралық құбылыс болып табылады. Осылайша, ол коронавирус тудырған экономикалық дағдарысқа осал.

2013 жылы ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин ұсынған Қытайдың «Белдеу және жол» бастамасы соңғы жылдардағы ең ауқымды мемлекетаралық геоэкономикалық және инфрақұрылымдық жобаға айналды. Бұл бастаманың мәні Қытайдың қатысуымен жұмыс істеп тұрған өңірлік екіжақты және көпжақты тетіктер мен өзара іс-қимыл құрылымдарын нығайту арқылы халықаралық ынтымақтастық пен дамудың жаңа моделін іздестіру, қалыптастыру және ілгерілету болып табылады.

Ежелгі Жібек жолы рухын жалғастыру және дамыту негізінде бастама аймақтық экономикалық серіктестіктің жаңа тетіктерін әзірлеуге, тартылған елдердің экономикалық өркендеуін ынталандыруға, әртүрлі өркениеттер арасындағы барлық салалардағы мәдени алмасулар мен байланыстарды нығайтуға, сондай-ақ бейбітшілік пен тұрақты дамуға жәрдемдесуге шақырды [2].

Бастаманың ғаламдық сипаты және оны жүзеге асырудағы үлкен титаникалық жұмыс үлкен нәтижелерге әкелді - 2019 жылдың наурыз айының соңында Қытай үкіметі 125 елмен және 29 халықаралық ұйыммен ынтымақтастық туралы 173 құжатқа қол қойды. «Бір белдеу, бір жол» бірлескен құрылысына қатысатын елдердің шеңбері Азия мен Еуропадан Африкаға, Латын Америкасына, Тынық мұхитының оңтүстік бөлігіне және басқа өңірлерге дейін кеңейді [3].

Коронавирустық Пандемия және одан кейінгі экономиканың құлдырауы барлық мемлекеттердің экономикалық дамуына жойқын әсер етті, барлық мемлекеттер, соның ішінде Орталық Азия үшін дағдарысты еңсерудің жолдары мен экономикалық өсудің жаңа нүктелерін табу қажеттілігін барынша күшейтті. Пандемиядан кейінгі дамудың жаңа жағдайларында экономиканың өсуіне және әлеуметтік дамудың тұрақтануына әсер ететін негізгі факторларды анықтау маңызды.

Пандемиядан кейінгі «Орталық Азия және «Белдеу және жол» бастамасы: мүмкіндіктер мен тәуекелдер» жобасының зерттеу тобы бастаманың қазіргі жай-күйін бағалау үшін Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің гранттық қаржыландыруы негізінде сараптамалық сауалнама жүргізілген жартылай стандартты сауалнама әзірленді.

Сарапшыларға Орталық Азиядағы "Белдеу және жол" бастамасының іске асырылу барысы мен трендтері туралы 12 сұраққа жауап беру ұсынылды. Мәселелер жаңа жағдайдағы

«Тәуелсіз Қазақстан: тұрақтылық пен прогреске 30 жыл» атты XI-ші Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы

бастаманың дамуын жалпы бағалауға, сондай-ақ өңірдің әрбір елінде жобаны іске асыру ерекшеліктеріне қатысты болды. Онлайн-сауалнамаға Орталық Азия мен Ресейден барлығы 20 сарапшы қатысты.

Өңір елдері мен Қытай арасындағы қарым-қатынастарда қандай бағыттар неғұрлым басым болып табылатынына қатысты сараптамалық сауалнама негізінде айқындалған ынтымақтастықтың топ-5 басымдығына энергетикалық сектор, көлікті және транзиттік дәліздерді дамыту, Денсаулық сақтау саласындағы ынтымақтастық, ауыл шаруашылығы, білім беру саласындағы бірлескен жобалар кірді. Іс жүзінде барлық сарапшылар екіжақты сауда-экономикалық ынтымақтастықты арттыру, ақпараттық технологияларды дамыту және экономиканың барлық салаларын цифрландыру қажеттілігін атап өтті.

Сарапшылардың сіздің ойыңызша, Сіздің еліңіз және өңіріңіз үшін «Белдеу және жол» бастамасын іске асырудың қазіргі кезеңдегі қандай тәуекелдері мен қауіптері бар, олар немен шартталған және оларды барынша азайту немесе жою үшін не істеу керек деген сұраққа жауабы қызығушылық тудырады? Сарапшылар жауаптардың белгілі бір санымен шектелмеді және жалпы көрініс келесідей: бастаманы іске асырудың ықтимал қауіптері арасында бірінші орынға пандемияның өзі, коронавирустың жоғары таралу қарқынын сақтау, сондай-ақ бастамаға қатысушы елдердің мемлекеттік құрылымдарындағы сыбайлас жемқорлық ұсынылды. Сондай-ақ тәуекел факторлары ретінде өңір елдерінің ҚХР-ға экономикалық және кредиттік тәуелділігі, Қытайдың Орталық Азиядағы саяси ықпалының күшеюі, синофобияның өсуі және бастаманың жобаларын іске асыруға қатысуға қатысты қоғамдық наразылық аясында белгіленді. Бірқатар сарапшылар ИПП-ны іске асыруда елеулі қауіп-қатерлерді көрмейтіндіктерін, бір сарапшыдан ықтимал санкцияларға толы АҚШ пен ҚХР арасындағы қарама-қайшылықты, сондай-ақ саяси басшылықтың, тиісінше, өңір мемлекеттерінің сыртқы және ішкі саясатының бағдарларының өзгеруін тәуекелдер ретінде атағанын атап өтті.

«Белдеу және жол» бастамасына арналған арнайы бөлім ҚХР Мемлекеттік кеңесінің сайтында, сондай-ақ Қытай Ұлттық білім базасында (CNKI.NET), жетекші ғылыми электрондық кітапхана болып табылатын, білім министрлігі мен ғылым және технологиялар министрлігінің қолдауымен «БББЖ және Қытайды дамыту» және «БББЖ және оған іргелес елдер» жеке ақпараттық-тақырыптық бөлімдері құрылды, онда Қытайда да, «Белдеу және жол» өтетін елдерде де бастаманың іске асырылу барысын көрсететін ҚХР ғалымдарының мақалалары мен зерттеулері жүйелендіріледі.

Орталық Азия өңірінің ғылыми және сарапшылық қоғамдастығы үшін бастаманың мақсаты мен маңызын түсіндіретін, «Белдеу және жол» жобаларын жүзеге асырудағы практикалық жетістіктерді жан-жақты баяндайтын, мемлекеттік компаниялар, бизнес, қоғамдық ұйымдар мен «Белдеу және жол» бойында орналасқан елдердің азаматтары арасында идеялармен алмасу мүмкіндігін беретін ақпараттық платформа құру бұрыннан пісіп-жетілген қажеттілік болып табылады.

Іске асырылып жатқан бастама туралы шынайы ақпараттың болуы «Белдеу және жол» жалпы Стратегиясы контекстінде бірлескен жобалардың ауқымын барабар түсінуге ықпал ететін болады. Көбінесе, тіпті сарапшылар қауымдастығында да Қытайдың геосаяси және геэкономикалық жобаларындағы аймақ елдерінің шамадан тыс маңыздылығы туралы бағаларды кездестіруге болады. Бұл ретте, жоғарыда аталған порталда ұсынылған жобалардың қарапайым сандық талдауы Қытайдың «Белдеу және жол» бастамасы шеңберінде жүзеге асыратын 200-ден астам жобасының тек 10-ы ғана Орталық Азия елдеріне бағдарланғанын көрсетеді. Өзара тиімді ынтымақтастық үшін жобаның маңыздылығын өзара түсіну және дағдарысты еңсеру бағытындағы елдердің бірлескен қозғалысы қажет екенін түсіну маңызды.

Бұрын-соңды болмаған экономикалық құлдырау жағдайында аймақ мемлекеттерінің басты міндеттері пандемияны тежеу және халықтың кірістерін жоғалтуды шектеу болып табылады, бұл серіктес елдермен әр түрлі ынтымақтастықты нығайту негізінде ғана мүмкін болады. Сарапшылардың пікірінше, «дағдарыс салдарымен күресу қажеттілігі Орталық Азия елдерін ҚХР-мен экономикалық өзара іс-қимылдың өсуіне алып келеді, ал Қытаймен өзара іс-

«Тәуелсіз Қазақстан: тұрақтылық пен прогреске 30 жыл» атты XI-ші Халықаралық ғылыми-практикалық конференция жинағы

қимыл дағдарысты аз ауыртпалықпен еңсеруге, сондай-ақ ОА өңірінің экономикасы үшін жаңа өсу нүктесін ашуға мүмкіндік береді» [4].

«Бастама бірінші кезекте Азия мен Еуразияның орасан зор кеңістігін дамытуға, әсіресе инфрақұрылым мен мультимодальдық өзара байланыстылық саласында айтарлықтай үлес қосуға қабілетті. Инвестицияларды, қаржыландыруды және әртүрлі экономикалық жобаларды іске асыру мүмкіндіктерін кеңейту барлық елдер үшін өсудің, интеграцияның және дамудың жаңа көзін құру әлеуетіне ие», - деп атап өтті сарапшылар [5].

Қалыптасқан жағдайды дұрыс түсіну, оның қалыптасуына әсер ететін процестер мен факторларды, сондай-ақ осы процестегі басқа елдердің орны мен ролін айқындай отырып, Орталық Азияда өңірлік кооперацияның тиімді жүйесін құру және ҚХР-мен өзара тиімді ынтымақтастықты дамыту үшін өңір мемлекеттеріне өз саясатын неғұрлым дәл құруға мүмкіндік береді. Іске асырылып жатқан жобалардың практикалық нәтижеге бағыттылығы, оларды ұлттық стратегиялармен ұштастыру, прагматизм, оларды іске асыру шарттарының ашықтығы мен айқындығы, бастаманы іске асырудың нақты нәтижелерін кеңінен жария ету – «Белдеу және жол» бастамасы шеңберінде өңір елдерінің стратегиялық әріптестігін тереңдету үшін негізгі бағдарлар болып табылады.

Мақала AP08956330 ЖТН «Орталық Азия және «Белдеу және жол» бастамасы пандемиядан кейін: мүмкіндіктері мен қауіптері» жобасын орындау аясында дайындалды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Europe and Central Asia Economic Update, Spring 2020: Fighting COVID-19 [Электрон.ресурс]. – 2020. – URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33476>
2. Си Цзиньпин (2013) Укреплять дружбу народов, вместе открыть светлое будущее. Выступление Председателя КНР Си Цзиньпина в Назарбаев университете (полный текст). 16 сентября. Режим доступа: <http://kz.china-embassy.org/rus/ztbd/XJPFWHSKST/t1077192.htm>
3. Инициатива совместного строительства «Одного пояса, одного пути» прогресс, вклад и перспективы//<https://rus.yidaiyilu.gov.cn/document/issue/87094.htm>
4. Бугаенко А. Последствия коронавирусного кризиса для инициативы «Пояс и Путь» в Центральной Азии//<https://cabar.asia/ru/posledstviya-koronavirusnogo-krizisa-dlya-initsiativy-royas-i-put-v-tsentralnoj-azii>
5. Шамишев Е. «Инициатива Пояса и пути» как фактор формирования Центральной Евразии: место и роль Казахстана// <https://chinastudies.kz/ru/silk-way/one-belt-one-road/331/>

Искиндинова Ж. Ж.,
Магистрант Университета Варвик,
Ковентри, Великобритания
zhazira.iskindirova@warwick.ac.uk

**ВЛИЯНИЕ ШКОЛ ДЛЯ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ
СОЦИАЛЬНОГО НЕРАВЕНСТВА В ОБЩЕСТВЕ**

Abstract. Different types of societal inequalities have existed for a some considerable time in all modern countries. Recently many politicians have started to publicly tackle this highly significant issue. Various scientists have been discussing one of the particular issues relating social justice and equity; for several years, considerable effort has been devoted to the study of inequality, speculating that education is one of the possible routes to being able to offer equal opportunities to, and reduce